MERIDIAN CRITIC Nr.1 (Volume 22) 2014

Generaţia – „o ficţiune necesară”

Vlad SIBECHI
Universitatea „Ştefan cel Mare”, Suceava

Abstract: In order to establish a standard the concept of generation has created enough suspicion amongst theorists especially because of the inevitable ingnorance towards the individual profiles. Regarding the Romanian concept it imposed itself almost evidently as it hasn't been subjected to serious questioning or theoretical debates, despite the fact that there were theorists trying to contest the tendency of importing concepts and creating new theories that will impose even in the injured Romanian literary field.
Keywords: Generation, concepts, theoretical debates, ilusion.

Având în viziunea unora statutul de pseudoconcept, noţiunea de „generaţie” s-a dovedit extrem de mobilă, căpătând relief şi legitimitate, cel puţin dintr-o perspectivă diacronică. Astfel, s-a vorbit despre *generaţie de creaţie, generaţie etică, generaţie de sacrificiu, generaţie pierdută, generaţie de tranziţie, generaţie resurecţional-modernistă, spirit creator-generaţionist* etc.*,* fiecare încercând să se întemeieze identitar printr-o atitudine de frondă, în acea vârstă a negării şi a formării conştiinţei de sine în pluralitate. Toate acestea conducând spre scopul final: căpătarea „sentimentului de generaţie”, autonomia sau independenţa literară şi ieşirea de sub tutela paradigmei anterioare, cea considerată a fi „dominantă”. În stadiul incipient, o nouă generaţie, purtătoare de resurse proaspete, îşi desenează profilul înăuntrul şi împotriva celei precedente. Ideea are la bază şi manifestarea fermă a conştiinţei propriei valori, încrederea dincolo de orice rezervă în propriul program estetic, concretizate de cele mai multe ori prin spirit *revoluţionar,* formă explozivă de impunere. Dar avem în vedere un nivel macro, generaţia fiind o problemă de istorie, teorie şi critică literară, o noţiune fabricată.

Creatorul conceptului de „generaţie literară” a fost Albert Thibaudet. Acesta a preluat termenul din psihologia socială, reproducând modelul familiei cu cele trei generaţii care o compun: bunic, tată, fiu, fiecare având o epocă dominantă de circa treizeci de ani. Încercând să găsească varianta cea mai eficientă în ceea ce priveşte ordonarea literaturii, Thibaudet optează pentru dispunerea în serii coerente, un fel de

BDD-A8386 © 2014 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:02 UTC)

lanţ, realizat prin succesiuni de simultaneităţi, ilustrate, în critică, de generaţii. O generaţie literară se impune prin convergenţa spiritelor, dar şi printr-o disociere de generaţia anterioară, reţinându-se de aici existenţa a două tipuri de generaţie, în funcţie de raportul lor cu alteritatea: o „generaţie critică" şi una „organică".

Thibaudet pune într-un fel semnul egal între generaţia biologică şi cea estetică. Acesta susţine existenţa a trei generaţii pe secol, idee preluată de mai mulţi teoreticieni în diferite sisteme de periodizare, în funcţie de variatele unităţi de măsură pe care le adoptau, cum ar fi secolul sau epoca (ultima avea ca reper elemente ce ţin de politic: o anumită domnie sau formă de guvernământ). Însă problema care a făcut ca teoria generaţionistă a lui Thibaudet, în forma ei iniţială, să fie nevalidă a fost timpul în sine, evoluţia *comportamentului* literar, rapiditatea cu care s-au succedat generaţiile în secolul al XX-lea, decalajele şi ritmicităţile uneori haotice. În acest caz, este evident că generaţia biologică se desparte de aceea literară la un anumit punct, din cauza unor incongruenţe identitare.

Cu adevărat important în efortul lui Thibaudet de a obţine graniţele terminologice, care să închidă înăuntrul lor un segment din complexul lumii literare, este provocarea în sine, extrem de fertilă pentru perfecţionarea conceptului.

În literatura română, poate cel mai important teoretician al conceptului este Tudor Vianu (*Generaţie şi creaţie, 1936*). Din perspectiva acestuia, atributele generaţiei ar fi: sentimentul apartenenţei la aceeaşi generaţie, efectul de totalitate manifestat în rândul celor care aparţin aceleiaşi generaţii şi deschiderea faţă de noutate. În acelaşi timp, există, dincolo de punctele comune ale creatorilor din aceeaşi generaţie, spirite ce se individualizează şi reprezintă tipologia „neîmpăcaţilor". Astfel, teoreticianul îşi asumă într-o manieră personală conceptul, numindu-l „generaţie de creaţie", mutând accentul de pe aspectul cronologic, pe acela al unui numitor comun din punct de vedere al viziunii creatoare.

Într-o perioadă de efervescenţă a definirii conceptului[1], Laurenţiu Ulici lansează un model de periodizare pe generaţii, şi al generaţiilor pe promoţii decenale, distingând cinci generaţii de literatură modernă, cu cincisprezece promoţii, de la „generaţia postbelică sau *generaţia reflexului condiţionat,* cu promoţiile 80, 70, 60, cuprinzând scriitorii debutaţi şi afirmaţi între 1956 şi 1986 [...], până la generaţia patruzecioptistă, cuprinzând scriitorii debutaţi şi afirmaţi între 1826 şi 1856"[2].

Dar putem afirma şi faptul că tendinţa de raportare a dinamismului şi vitalităţii faptelor concrete la anumite concepte teoretice, artificiale va accentua relativismul interpretării, în detrimentul unei receptări fidele, nereducţioniste care să refuze generalizarea, pusă în slujba unor recuperari/reevaluări oferite drept soluţii de

[1] Unii teoreticieni pun accentul pe aspectul cronologic al unei generaţii, alţii observă că un scriitor important dintr-o generaţie anterioară nu poate deveni un model decât după două sau trei generaţii, ceea ce înseamnă că generaţiile valoroase nu sunt neapărat succesive, iar tradiţia se manifestă în salturi, sincopat. Vocile mai radicale discută de de un mit al generaţiei, în sensul că există o dominantă ce modelează tendinţele poetice specifice acelei perioade.

[2] Laurenţiu Ulici, *Literatura română contemporană. I-Promoţia 70*, Editura Eminescu, Bucureşti, 1995, pp. 11-12.

BDD-A8386 © 2014 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:02 UTC)

continuitate. Acestor deficienţe, uneori lesne de explicat, li se opune realitatea literară însăşi: „Dacă unitatea unei generaţii s-a dovedit a fi de-a lungul istoriei literaturii un atribut înşelător, o aspiraţie vană, invocată doar în momentele de ruptură (socio-istorică îndeosebi, rareori de relief estetic) şi atunci mai mult cu entuziasm patetic decât cu îndreptăţire, paliativul ei cuprinzător − spiritul timpului − ca şi paliativul reducţionist − spiritul de grup − au funcţionat întotdeauna, simultan sau succesiv, în consens sau în contratimp, producând, prin chiar coexistenţa lor mai mult sau mai puţin paşnică, o dublă mişcare în planul literaturii: la nivelul realităţii estetice pe de o parte, la nivelul vieţii literare, pe de alta”[3].

Disocierea aceasta se dovedeşte a fi oarecum nefastă pentru constituirea termenului de „generaţie literară”, atât din punctul de vedere al unei perspective generale, o categorie reprezentând sinteza unor mentalităţi, cu un puternic caracter normativ, cealaltă fiind de factură circumstanţială, cât şi din perspectiva validării conceptului de către diferite instanţe. Astfel, nu s-ar putea împiedica o permanentă pendulare între categoria socială şi cea estetică, între optimismul celor care salută necesarele disocieri terminologice şi scepticismul celor care condamnă artificialitatea conceptului/conceptelor, valabile exclusiv în lumea virtuală a creaţiei. Totuşi, nu putem pierde din vedere legătura dintre cele două, care prezintă deopotrivă implicaţii sociologice şi estetice: „Cand spiritul de grup se afirmă la concurenţă cu spiritul timpului [...] avem a face cu avangarda (în cazul nostru literară), fenomen cu aparenţe întâmplătoare dar de esenţă legică, întrucât este un factor dinamic al existenţei estetice a literaturii [...] Ideea că orice spirit al timpului a fost mai întâi un spirit de grup, apoi spirit de avangardă, e justă însă incompletă, cîtă vreme nu precizăm ireversibilitatea traseului acestei deveniri: nu orice spirit de grup finalizează printr-un spirit al timpului”[4]. Şi aceasta dacă luăm în considerare că, în timp, pot apărea mutaţii fundamentale, schimbări de profil, de ierarhii, de receptare şi evaluare a fenomenului, cu accent pe profiluri individuale, sau invers, pe coeziunea grupului. În sensul acesta putem invoca părerea lui Al. Cistelecan care, vorbind despre *Poezia unei generații*, cartea lui Ion Pop, observa modificarea în timp a paradigmei discursive din cadrul generației '60: „Azi, fenomenul e aproape ocultat, iar supravieţuitorii lui au trecut ei înşişi la poeticile cotidianului, încercând să agreeze minimalismul şi să se facă agreat de el. Pe cît de clamoroasă a fost bătălia iniţială de poetici, cea dusă împotriva proletcultismului, pe atît de discretă e cea de azi, cînd poeţii rămaşi par a se strecura, unul cîte unul şi cît mai nevăzuţi, printre liniile biografismului pre versuri tocmit”[5].

Conceptul de „generaţie”, creat din necesitatea unei sistematizări, venite din rigoarea spiritului ştiinţific, a generat destulă suspiciune în rândul teoreticienilor tocmai datorită inerentelor ignorări ale profilurilor individuale în scopul stabilirii unei norme. Vehiculat la noi, fie şi implicit, încă din vremea paşoptiştilor, căpătând consistenţă

[3] *Ibidem*, p. 27.
[4] *Ibidem.*
[5] Al. Cistelecan, *Poezia unei generații, azi*, în „România literară”, nr. 15/2011, p. 6.

BDD-A8386 © 2014 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:02 UTC)

odată cu generaţia '27, el nu a fost supus problematizărilor serioase, discuţiilor teoretice argumentate, impunându-se aproape axiomatic, în ciuda unor voci care condamnau tendinţa de a importa concepte, de a confecţiona teorii care să se impună şi pe accidentatul teren literar românesc.

Şi Laurenţiu Ulici discută despre neajunsurile periodizării literaturii, dinamitând principiul biologic, plecând de la ideea unei *irelevanţe a câmpului estetic*. Coincidenţa „timpului biologic" şi a „timpului literar" este una ce ţine strict de împrejurare, în niciun caz nu este legiferată de vreun principiu al creativităţii artistice. Ba mai mult, spune criticul, chiar „introducerea în discuţie a conceptului *generaţie de creaţie* e foarte probabil să fi fost o consecinţă cu caracter reparator impusă de sesizarea acestui neajuns, a acestei ilustrabile nepotriviri dintre timpul biologic şi cel literar al scriitorului"[6].

În acest sens, discuţia poate continua pentru că şi conceptul „generaţie de creaţie" are destule deficienţe. Aceasta datorită faptului că existenţa lui este fundamentată pe un principiu unificator, care încearcă să ţină realităţi literare diferite în echilibru, dar fără să ia în seamă evoluţia mentalităţilor, a contextului (atât al producerii cât şi al receptării), a transformărilor organice sau a direcţionării de către factori din exterior. Or, a vorbi despre generaţie nu înseamnă doar înscrierea unor poeţi într-o categorie comună. Actul critic preocupat doar de aceste aspecte nu va depăşi zona de suprafaţă a fenomenului poetic.

Dacă nu o definiţie, cel puţin o extrem de ofertantă problematizare realizează Mircea Tomuş, în opoziţie cu exerciţiul de caracterologie psihologică a poeţilor făcut de Petru Poantă (în volumul *Modalităţi lirice contemporane*), în încercarea de stabilire a unui principiu diferenţial al poeticii şaptezeciste. Astfel, Mircea Tomuş ia ca punct de plecare polul opus al sistemului: „Nu diferenţialele poetice, prin urmare, ci constantele poetice, adică nu reacţia simplă (din punct de vedere calitativ) la imperativul diversificării naturale, mecanismul stihial de variaţie temperamentală ori caracteriologică, ci solicitarea programatică adresată realităţii firesc diversificate a naturilor poetice din partea unor comandamente de conţinut"[7]. Am putea spune, întrucât principiul în sine nu are ca finalitate intuirea unei dimensiuni valorice, că este vorba de felul în care producţia poetică se raportează la supratemele unei epoci, supratema fiind „un program poetic supraindividual impus de evoluţia pe adâncime a raporturilor complexe dintre societate, timp istoric, pe de o parte, şi creaţie artistică, pe de alta"[8]. Astfel, deşi poetul va încerca ruperea de tradiţie prin particularizarea recuzitei de procedee artistice, el va rămâne, în cele mai multe cazuri, prizonierul contextului care i-a generat opera, întrucât un anumit tip de discurs poetic este rezultatul unor interacţiuni (de exemplu cu un stil considerat desuet, sau chiar cu el însuşi, în momentul în care apar mutaţii de perspectivă, viziune asupra lumii şi, implicit, asupra poeziei).

---

[6] Laurenţiu Ulici, *op. cit.*, p. 14.
[7] Mircea Tomuş, *Istorie literară şi poezie*, Editura Facla, Timişoara, 1974, p. 154.
[8] *Ibidem.*

BDD-A8386 © 2014 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:02 UTC)

Deşi căzut în desuetudine, dar prezent în continuare în discursul critic, conform viziunii lui Nicolae Manolescu, termenul are şansa unei veritabile resurecţii. Dar asta numai în condiţia *reformării,* pe urmele formaliştilor ruşi care, abandonând principiul biologic, modifică radical înţelegerea conceptului: „Întâi biograficul (anii de naştere şi de moarte ai autorilor, anul debutului sau al *vârfului* operei) nu mai joacă decât un rol secundar. În al doilea rând, succesiunea generaţiilor nu mai este liniară: paradigma nouă există deja de o bucată de vreme, sub aceea veche, asemeni unei plăci tectonice, atunci când se produce schimbul de ştafetă, tot aşa cum paradigma veche continuă să se manifeste, o bucată de vreme, sub aceea nouă”[9]. Pe lângă acestea se manifestă şi o altă serie de paradigme, meteorice, marginale, neconcludente la momentul respectiv, dar cu potenţial în cazul unor revalorizări viitoare.

Disputa în jurul conceptului de „generaţie literară” pleacă tot de la acest principiu, de la încercarea de a integra realităţile istorico-literare într-o formulă unificatoare în scopul înlesnirii înţelegerii. În acest sens s-ar putea anula orice orgoliu, orice implicaţie personală, întrucât noţiunea devine un imperativ teoretic, menit să înlăture perdeaua de fum a unei realităţi instabile.

Dacă poate fi vorba de o inadecvare a conceptului la realitate, acest fapt se întâmplă pentru că, în general, „cercetarea apelează - nu numai din necesităţi didactice, ci şi din nevoi epistemologice - la rigorile spiritului ştiinţific, care ignoră abaterile şi specificităţile spre a stabili o *normă*, pentru ca apoi să dinamiteze *norma* cu detalii particularizante”[10]. În această situaţie nu va exista o regulă a continuităţii sau o senzaţie de stabilitate. Vorbim de democratizarea accesului la poezie, de o conştientizare a dinamicii formelor literare, de acceptarea simultaneităţii, fapte ce relevă refuzul realităţii literare de a se lăsa decupată în mod mecanic şi existenţa unei logici interioare, a unei vieţi în afara timpului.

În realitate, dacă privim prin prisma individului creator, nu avem cum să nu apreciem justeţea afirmaţiei lui Mircea Martin, conform căreia „generaţia nu este altceva decât un ritual cotidian de trecere spre solitudinea esenţială a creaţiei”[11], poziţie care poate provoca noi discuţii, sau poate anula orice demers argumentativ.

Aşadar, acest concept joacă rolul de „ficţiune necesară”. Putem crede, fie şi parţial în el, refuzând să îl proiectăm din grabă pe teritoriul iluziei. Îl putem aduce în discuţie referitor la anumite grupuri de scriitori care debutează cam în aceeaşi perioadă şi au în comun, dacă nu viziuni sau idei, cel puţin atitudini literare. Nu e vorba strict de cronologie pentru că, în cazul generaţiilor, „nu doar cronologia îşi spune cuvântul, ci şi contextul plurivalent determinând fie acordul, fie dezacordul; intră în acţiune cadrul mobil, arborescent în care se manifestă forţele în dialog”[12]. Dincolo de criteriul impus de cronologie, unul fundamentat pe autonomia timpului subiectiv.

---

[9] Nicolae Manolescu, *Generaţie literară*, în „România literară”, nr. 2/2000, p. 2.
[10] Mircea A. Diaconu, *Poezia de la „Gândirea”*, Ideea Europeană, Bucureşti, 2008, p. 5.
[11] Mircea Martin, *Generaţie şi creaţie,* Editura Eminescu, Bucureşti, 1975, pp. 5-6.
[12] Ciopraga, Constantin, *Generaţii şi individualităţi*, Convorbiri literare, preluat de pe http://convorbiri-literare.dntis.ro/CIOPiul3.html

BDD-A8386 © 2014 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:02 UTC)

Am stabilit câteva accepţiuni ale conceptului de „generaţie" şi câteva atitudini ale criticii şi teoriei literare în raport cu acesta. Am lansat discuţia legată de metodologia periodizării şi de legitimitatea ei în sine pentru a arăta că şi poziţia noastră, vorbind de generaţie, va fi una a compromisului, conştienţi fiind de incongruenţa dintre nevoia de sistematizare şi realitatea literară complexă; graniţa dintre promoţii nu este una exactă, existenţa ei ţine de virtualitatea ipotezei de lucru, de convenţia pe care o stabilim. Vom accepta, pe urmele lui Mircea Martin, conceptul de „generaţie" tocmai în virtutea provizoratului acestuia, conştienţi fiind că importanţa ultimă o are individualitatea actului creator.

Bibliografie

Diaconu, Mircea A., *Atelierele poeziei*, Ideea Europeană, Bucureşti, 2005; *La sud de Dumnezeu. Exerciţii de luciditate*, Editura Paralela 45, Piteşti 2005; *Poezia de la „Gândirea*", Ideea Europeană, Bucureşti, 2008.

Dicţionarul general al literaturii române, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 2007.

Martin, Mircea, *Singura critică*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 2006; *Generaţie şi creaţie,* Editura Eminescu, Bucureşti, 1975.

Ricoeur, Paul, *Temps et récit*, Éditions du Seuil, 1983.

Thibaudet, Albert, *Fiziologia criticii*, Editura Pentru Literatură Universală, Bucureşti, 1966.

Tomuş, Mircea, *Istorie literară şi poezie*, Editura Facla, Timişoara, 1974.

Ulici, Laurenţiu, *Literatura română contemporană, I-Promoţia 70*, Editura Eminescu, Bucureşti, 1975.

Articole:

Ciopraga, Constantin, *Generaţii şi individualităţi*, Convorbiri literare, preluat de pe http://convorbiri-literare.dntis.ro/CIOPiul3.html.

Cistelecan, Al., *Poezia unei generaţii, azi*, România literară, nr. 15/2011.

Manolescu, Nicolae, *Generaţii biologice, generaţii literare*, România literară, nr. 13/2010; *Generaţie literară*, România literară, nr. 2/2000.

Voinescu, Radu, *În chestiunea unei noi generaţii literare*, Revista Paradigma, nr. 1-2/2003, preluat de pe http://www.revistaparadigma.ro/2003_12_voinescu.htm.

Vulcănescu, Mircea, *Generaţie*, Criterion, an. I, nr.3-4, 15 noiembrie-1 decembrie, 1934.

NOTĂ

Lucrarea a beneficiat de suport financiar prin proiectul cu titlul **„SOCERT. Societatea cunoaşterii, dinamism prin cercetare",** număr de identificare contract POSDRU/159/1.5/S/132406. Proiectul este cofinanţat din Fondul Social European prin Programul Operaţional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013. **Investeşte în Oameni!**".

BDD-A8386 © 2014 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:02 UTC)